

Na pardonregeling veel mensen met psychische klachten

‘Eindelijk hoor ik ergens thuis’

Tilburger Mo Aslan (26) weet uit eigen ervaring hoe het is om in een slepende asielpcedure te zitten. Nu de vluchtelingenketen opnieuw vastloopt, lijkt de geschiedenis zich voor veel lotgenoten te herhalen. ‘We voelden ons tweederangs burgers.’

MARLEEN KUIJSTERS

Het is eind jaren 80 als de Koerdische ouders van Mo Aslan uit Turkije vluchten. Het is er niet veilig, ze kunnen ieder moment worden opgepakt door het Turkse leger. De vlucht gaat langs Duitsland, waar Mo wordt geboren. Daarna trekt het gezin, zonder vader, naar Nederland.

Het is het begin van een zeven jaar lange zwerftocht langs een asielpzoekerscentrum (azc) in de polder van Zeeland, en tijdelijke huurwoningen. „Mijn moeder vocht jarenlang voor een verblijfsvergunning”, blikkt Tilburger Mo Aslan terug. „Hoewel ze ons er zo min mogelijk mee lastigviel, voelde ik de stress wel. Een vriendje van school zei tegen me dat ik waarschijnlijk niet in Nederland mocht blijven wonen. Dat maakte me onzeker. Wat moest ik in Turks Koerdistan waar het onveilig was voor ons? Ik kende daar niemand. Mijn vriendjes woonden hier.”

Verhuizen

Terwijl het gezin van Mo in 2006 de koffers opnieuw inpakt om naar een andere woning te verhuizen, woedt in Den Haag een discussie over een pardonregeling voor asielpzoekers die voor 1 april 2001 hun eerste asielaanvraag hebben ingediend. Toen werd de nieuwe Vreemdelingenwet 2000 van kracht. Het gaat voornamelijk om mensen uit Iran, Irak, Afghanistan, Somalië, Sierra Leone, China, Angola en de voormalige Sovjet-Unie. „De situatie voor deze mensen was schrijnend”, zegt Pieter Postma, jurist van Inlia (Internationaal Netwerk van Lokale Initiatieven met Asielzoekers). Namens deze organisatie schreef hij mee aan de pardonregeling.

„Mensen woonden soms wel tien jaar in een azc, wachtend op uitsluit na een eerste asielaanvraag. Wie een opvolgende asielaanvraag had ingediend of een aanvraag op reguliere gronden, bijvoorbeeld op medische gronden, werd uitgesloten van opvang. Ook gezinnen met kinderen stonden op straat. En uitgeprocedeerden konden niet altijd terug naar het land van herkomst, niet alle landen werkten mee aan het verstrekken van vervangende reisdocumenten.”

In 2001 schieten bezorgde burgemeesters en hulpcomités te hulp en regelen noodopvang. In Brabant openen kerken hun deuren en worden asielpzoekers opgevangen in gehuurde woningen. Totdat er na jaren eindelijk duidelijkheid komt: het kabinet Balkenende-IV kondigt in 2007 een eenmalige pardonregeling af voor

LEES VERDER OP PAGINA 4

Tilburger Mo Aslan: „Een vriendje van school zei tegen me dat ik waarschijnlijk niet in Nederland mocht blijven wonen.”

FOTO JORIS BUIJS/PIX4PROFS

‘Mensen begrepen niet waarom de buurman wel mocht blijven

en zij niet’

VERVOLG VAN PAGINA 3

ruim 27.000 asielzoekers die voor 1 april 2001 hun eerste asielaanvraag hebben gedaan, de Regeling ter afwikkeling nalatenschap oude Vreemdelingenwet.

Ruim 12.000 azc-bewoners komen in aanmerking voor de regeling, 1327 van hen wonen in een opvangcentrum in Noord-Brabant. De overige pardonners zijn niet (meer) bekend bij het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) en wonen in de noodopvang of op straat.

Ook het gezin van Mo mag blijven. „Wat een opluchting. Eindelijk konden we uit de wachtstand en echt gaan leven. Mijn broers en zussen gingen studeren, we wonen inmiddels allemaal zelfstandig. Ik werk bij ContourdeTwern in Tilburg als sociaal werker in een opvang voor vluchtelingen uit Oekraïne. Dat is mooi en dankbaar werk. Zo organiseren we activiteiten met vluchtelingen en buurtbewoners zodat zij elkaar beter leren kennen. Daarnaast volg ik de opleiding sociaal werk in Breda.”

Twee keer een psychose

Met Mo gaat het best goed, zoals hij het zelf omschrijft. Zijn werk en opleiding bieden hem richting en een doel. Toch merkt hij dat de onzekerheid waar het gezin jarenlang in leefde nog steeds een grote impact heeft. „Mijn moeder heeft twee keer een psychose gehad. Ze moest vluchten voor haar leven en kwam daarna in een onzekere situatie terecht die jarenlang duurde. Ze wist niet of ze haar kinderen een veilig leven kon bieden. Dat doet iets met een mens. Ze stond er ook nog eens alleen voor en moest zeven kinderen opvoeden. Ik hoor van verschillende pardonners dat zij, zelfs vijftien jaar later, nog steeds mentale klachten hebben. Ook al hebben ze toegang tot psychische ondersteuning.”

Psychiater en traumatherapeut Aram Hasan herkent het beeld dat Mo schetst. Hij werkt met pardonners en voor de RINO Groep en moest zelf als asielzoeker uit Syrië drie jaar op uitsluitel wachten. „Mensen hebben heel lang in grote onzekerheid geleefd. Niet weten waar je aan toe bent, zorgt ervoor dat mensen zich machteloos, gefrustreerd of angstig voelen. Het geeft zelfs blijvende schade. Mensen verliezen vertrouwen in zichzelf en de toekomst.”

Depressies

Volgens Hasan was het systeem ondoorzichtig. „Mensen begrepen niet waarom de buurman mocht blijven en zij niet. Ik zie dat sommige pardonners niet meer goed functioneren en te maken krijgen met depressies. Of mensen ontwikkelen bewijsdrang en zijn alleen maar aan het rennen en zoeken naar erkenning. Mensen zijn weerbaar en veerkrachtig, maar het doet met iedereen iets.”

„Het verbaast ons niet dat veel mensen die onder de pardonrege-

Bij het aanmeldcentrum in Ter Apel was het afgelopen zomer zo druk dat vluchtelingen buiten moesten slapen.

FOTO AP

ling vielen mentale klachten hebben”, vult Evita Bloemheuvel van VluchtelingenWerk aan. „Zij hebben langdurig, minstens zes jaar, in onzekerheid geleefd of ze in Nederland mochten blijven. Ze hadden bovendien weinig te doen in de sobere en vaak afgelegen asielzoekerscentra, in gemeentelijke opvang of zelfs op straat. Ook hebben veel mensen oorlogsgeweld of vervolging in hun land van herkomst meemaakt.”

In die tijd waren er in de centrale asielzoekersopvang weinig mogelijkheden voor geestelijke gezondheidszorg. „Een deel van de groep, de helft van de volwassenen, slaagde er destijds niet goed in om in te burgeren. Veel pardonners hebben desondanks wel werk gevonden of eigen bedrijven opgezet.”

Geen Nederlands paspoort

Er is nog een andere reden waardoor sommige pardonners stress ervaren. In 2009 veranderen de spelregels, zoals Mo het noemt. Daardoor kunnen 10.000 pardonners zonder geldig paspoort of geboorteakte geen Nederlands paspoort aanvragen. Ze mogen in Nederland blijven of zijn zelfs hier geboren, maar horen er niet helemaal bij.

Ook Mo lukt het niet om het papiertje te bemachtigen. „Ik had een Turks paspoort nodig om een Nederlands paspoort aan te mogen vragen, maar ik ben in Duitsland geboren en sta niet geregistreerd in het Turkse systeem. Het Turkse consulaat kon me niet helpen. Geen Nederlands paspoort betekende geen stemrecht of geen huis kunnen kopen. En ook al droomden sommige mensen ervan om bij de politie te werken, zonder dit paspoort zou dat nooit gebeuren. We velden

ons tweederangsburgers.”

Misdaadverslaggever Peter R. de Vries trekt zich het lot van Mo en de andere pardonners aan en helpt de groep om de zaak onder de aandacht te krijgen. Mo gaat samen met anderen naar Den Haag om de petitie *Wijhorenerook* bij aan te bieden. Uiteindelijk komt de documentatie-eis te vervallen en kan Mo in 2021 eindelijk naar het gemeentehuis om zijn paspoort aan te vragen.

„Ik woon hier al heel mijn leven, maar mag me pas vanaf mijn 25ste Ne-

‘Dankzij mijn vrienden voel ik me onderdeel van de Nederlandse maatschappij’

derlandse noemen. Mijn vrienden hebben geld gespaard zodat ik de aanvraag kon indienen. Ik ben hen dankbaar: eindelijk voel ik dat ik deel uitmaak van een groep en ergens thuishoor.”

Helaas lukt het nog steeds niet alle pardonners om een Nederlands paspoort te bemachtigen. „De aanvraag is duur en in sommige gevallen wijst het IND de aanvraag af, bijvoorbeeld omdat er twijfels zijn over iemands identiteit. Dat lijkt me zwaar.”

Om in de toekomst veel mentale ellende te voorkomen, moeten de asielprocedures volgens psychiater Aram Hasan duidelijker en vooral korter. Dat is een belangrijk aandachtspunt nu de

asielketen weer helemaal vastloopt. Sommige asielzoekers wachten ruim een jaar op uitsluitel. De azc’s zitten vol en er zijn te weinig woningen beschikbaar voor statushouders.

„Asielzoekers moesten zelfs onder erbarmelijke omstandigheden bij het aanmeldcentrum Ter Apel buiten slapen. Hoe langer mensen moeten wachten op uitsluitel, hoe schadelijker het is. Niet alleen voor de asielzoekers zelf, en dat is het belangrijkste, maar ook voor de samenleving. Mensen hebben dan zorg nodig en dat kost de samenleving geld.”

Alrik van Loon, woordvoerder Asiel en Migratie, laat weten dat het ministerie van Justitie en Veiligheid begrijpt dat het voor asielzoekers frustrerend kan zijn als ze lang moeten wachten op duidelijkheid. „We willen dat zij zo snel mogelijk weten waar ze aan toe zijn. Daarom werkt de IND hard aan het zo snel en zorgvuldig mogelijk beslissen op asielaanvragen. Ook is er medische en mentale zorg in de azc’s aanwezig.” (zie uitlegkader).

Stressvol

Mo Aslan weet hoe stressvol het is om jarenlang in de wachtstand te staan en niet volledig deel te mogen nemen aan de maatschappij.

„Vreselijk dat mensen buiten moesten slapen in Ter Apel. De regering en de gemeenten moeten buiten de lijnen kleuren. Ik begrijp dat er allerlei redenen zijn om een noodopvanglocatie te sluiten, net als in Tilburg gebeurt, en dat een gemeente hiervoor contracten heeft getekend. Maar eigenlijk kan dat niet, de crisis is gewoonweg te groot. Daarnaast is het heel belangrijk om snel en duidelijk met buurtbewoners te

Begeleiding van asielzoekers anno 2023

„Vanuit het COA zijn we verantwoordelijk voor goede opvang en begeleiding van asielzoekers”, zegt Lennart Wegewijs. „We gaan regelmatig met asielzoekers in gesprek om te achterhalen hoe het gaat en wat ze nodig hebben aan begeleiding. Door te kijken naar dingen als dagstructuur en persoonlijk welbevinden kunnen we gedragsveranderingen, serieuze lichamelijke of psychische problemen signaleren. En actie ondernemen.”

De curatieve zorg en ook de geestelijke gezondheidszorg wordt gedaan door professionals uit de medische en ggz-sector. De ggz-consulent is er voor mensen die psychische problemen hebben. Hij of zij werkt samen met de praktijkverpleegkundige en de huisarts en heeft gesprekken op de opvanglocaties van het COA. „Elk azc biedt programma’s over wonen en leven op een COA-locatie, voorbereiding op inburgering in Nederland en voorbereiding op terugkeer naar het land van herkomst of een ander land. En de Preventieve Geestelijke Gezondheidszorg helpt COA-bewoners bij het versterken van eigen veerkracht, herkennen van stress en psychische klachten.”

communiceren over noodopvang.”

Hoewel hij het hiermee eens is, ziet jurist Postma ook enkele verbeteringen in het beleid. „Op dit moment wordt er geen opvang onthouden aan gezinnen met minderjarige kinderen als gevolg van de uitspraak van het Hof in 2010 en later nog de Hoge Raad in 2012. Daarnaast ziet de Rijksoverheid beter in dat het ‘op-saat-zetbeleid’ niet werkt en worden asielzoekers die een opvolgende asielaanvraag of een procedure op medische gronden hebben gedaan, niet meer uitgesloten van opvang.”

Welkom gevoel

Postma refereert aan het pilotproject Landelijke Vreemdelingenvoorzieningen voor de opvang en begeleiding van dakloze vreemdelingen. „Dat is een samenwerking tussen het Rijk en vijf gemeenten, waaronder Eindhoven, om een duurzaam perspectief te realiseren. Hetzij terugkeer, hetzij als nog verblijf om te voorkomen dat betrokkenen in de illegaliteit verdwijnen en dakloos worden.”

Wat pas een echt lichtpuntje is volgens psychiater Aram Hasan: „Ik krijg van veel pardonners terug dat Nederlanders hen een welkom gevoel geven. Er zijn vriendschappen voor het leven opgebloeid. Het gevoel dat mensen krijgen als er bijvoorbeeld spullen worden uitgedeeld of als er hulp komt door vrijwilligers is goud waard. Het zorgt ervoor dat mensen emotioneel meer kunnen dragen.”

Mo beaamt dat. „Mijn vrienden zijn me heel veel waard. Dankzij hen voel ik me onderdeel van de Nederlandse maatschappij en voel ik me hier thuis.”